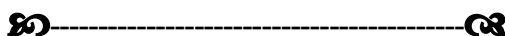

การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลในยุคปัจจุบัน*
MONASTERY ADMINISTRATION ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF
GOOD GOVERNANCE IN THE MODERN ERA

พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทฺโธ, วาริญา ม่วงเกลี้ยง

Phrapalad Wetchayan Thitasatto, Wareeya Muangkliang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding E-mail: awareeya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษา 3 ประเด็นหลัก ๆ คือ 1.หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ในวัด 2.ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารวัด และ 3.การบริหารวัดในยุคปัจจุบัน จากการศึกษาจากแนวคิด หนังสือ ตำรา และจากการสังเคราะห์วิเคราะห์จากผู้เขียน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในวัด ประกอบด้วย 1)หลักความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง 2)หลักความเหมาะสม หมายถึงความรู้บริหารจัดการองค์กรของเจ้าอาวาส 3)หลักความบริสุทธิ์โปร่งใสของพระสงฆ์การแยกออกเป็นการวางนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 4)หลักความยุติธรรม โดยปราศจากอคติ ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารวัดประกอบด้วยการมีปัญญา มีวินัย กล้าตัดสินใจ รอบรู้และทำตนให้เป็นตัวอย่าง และหลักอภิธานิยธรรม 7 มีการหมั่นประชุมกัน เป็นต้น ส่วนการบริหารวัดในยุคปัจจุบันอาศัยหลักของพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมืองในการบริหารวัด

คำสำคัญ: การบริหารวัด; ธรรมาภิบาล; ปัจจุบัน

Abstract

This academic article focused on the study of 3 main issues: 1. Principles of good governance and human resource management in monasteries. 2. Leadership of monks in monastery administration and 3. Monastery administration in the present era. From the study of concepts, books, textbooks and from synthesis, the author's analysis revealed that human resource management in the monasteries consisted of: 1) principles of accuracy according to the discipline Sangha's rules and civil law, 2) Principles of suitability referring to the knowledge of the abbots for organization management, 3) the principle of purity and transparency of the Administrative Sangha, separated into policy formulation and policy implementation, and 4) the principle of justice. without prejudice. Leadership of Administrative monks for monasteries administration consisted of Buddhist leadership consisting of wisdom, discipline, courage to make decisions, knowledge and acting as an example and the principles of Aparihaniya-dharmma 7, namely, regularly meeting, etc. As for the administration of monasteries in the present era, it relies on the principles of Dharma and Vinaya, Discipline. Sangha Act Civil law in the monasteries administration.

Keywords: Monastery Administration; Good Governance; Present era

บทนำ

การบริหารวัดเป็นกระบวนการที่จะต้องพิจารณาตามขั้นตอนของการทำงานที่ถูกต้อง ประกอบด้วยความรู้ถึงพระธรรมวินัยซึ่งเป็นรากฐานของการควบคุมดูแลพระภิกษุ สามเณร คนวัด ไวยาวัจกรวัด หรือ คนที่อาศัยวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือเรียกว่า พ.ร.บ. ที่เป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ให้เจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติหน้าที่ เป็นข้อสำคัญให้ตระหนักถึง ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความบริสุทธิ์ความยุติธรรมของการบริหารวัดและที่ขาดไปไม่ได้คือกฎหมายที่เป็นกฎสากลที่พระสงฆ์ต้องคำนึงเพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นพลเรือนที่อยู่ในบัญญัติสามะโนครวัเช่นกัน

เพราะฉะนั้น การบริหารวัดนอกจากการอาศัยกฎหมายสมาคมและพระธรรมวินัยแล้ว ยังต้องประกอบกับนวัตกรรมที่เข้ามาเสริมเป็นแนวคิดทฤษฎีหรือแนวทางการปฏิบัติที่นำไปสู่การพัฒนาวัดอย่างถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจะรักษาศรัทธาของประชาชนผู้เข้าวัดเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องที่สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าคณะ พระสังฆาธิการ จะต้องเข้าใจในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปและสามารถบริหารจัดการวัดให้เข้าสู่ยุคปัจจุบันและที่สำคัญอย่างยิ่งคือต้องประกอบกับหลักของควมมีธรรมาภิบาลจึงจะสามารถบริหารจัดการวัดได้อย่างมี

ประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุด ฉะนั้น การบริหารจึงเป็นศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาองค์กรหรือวัดไปสู่ความสำเร็จในอนาคตต่อไปได้ ผู้นำคือเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนวัดให้ไปในทิศทางที่ถูกต้องเพราะในทางพุทธศาสนานั้นการที่พระภิกษุสามเณรจะรักษาพระธรรมวินัยหรือประชาชนจะสามารถทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับศรัทธาหรือความเชื่อ กล่าวคือความเชื่อในพระรัตนตรัยโดยผ่านการสื่อสารของพระสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการเป็นผู้มอบนโยบาย วางวิสัยทัศน์ และถ่ายทอดมายังลูกวัด ไวยาวัจกรหรือผู้ที่ทำงานอยู่ในวัด

“วัด” ตามกฎหมายจัดเป็นนิติบุคคล ไม่มีผู้ใดเป็นผู้ครอบครอง มีเพียงเจ้าอาวาสก็ถือว่าเป็นนิติบุคคลที่ดูแล การจะต้องดูแลบริหารจัดการวัดอาจจะต้องแบ่งเป็นหลายส่วนซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน การบริหารเงินของวัด การบริหารศาสนสถานและการดูแลพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในโอวาทเหล่านี้ถือว่าการสำคัญ

เพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าการเขียนการบริหารจัดการวัดในยุคปัจจุบันนี้ถือว่ามี ความสำคัญเพราะพระสงฆ์จำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยความเป็น นวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมแนวคิดหรือเทคโนโลยีหรือสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้เข้ากับยุค สมัย แต่ไม่ทิ้งหลักเดิมคือหลักของพระธรรมวินัยที่พุทธเจ้าได้บัญญัติให้เป็นศาสนาแทนพวกเรา จะได้ตีแผ่ความคิดให้ผู้อ่านได้แนวคิดการบริหารจัดการวัดที่เป็นแนวทางใหม่

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ในวัด

การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กร และนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (สมคิด บางโม, 2545)

หลักธรรมาภิบาลสามารถสรุปได้ว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของฝ่าย บริหารขององค์กรต่าง ๆ ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง ชื่อว่า การบริหารการ ปกครองที่ดี (Good Governance) นั้น ประมวล รวบรวมลงใน “หลักธรรมาภิบาลตาม แนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ” 4 ประการเหล่านี้พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล, 2548) คือ

1. หลักความถูกต้อง ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง หมายถึง ผู้ปกครองหรือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่ดี รวมถึงภาวะผู้นำ” เพื่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาและบริหาร กิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยอาศัยความถูกต้องตามหลักที่กล่าวไว้เบื้องต้น เพื่อ เป็นข้อยึดเหนี่ยวในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งอยู่ในโอวาทที่เจ้าคณะผู้ปกครองรับผิดชอบ จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความถูกต้อง เพราะถ้าเมื่อไม่รู้หลักแล้วก็จะเกิดข้อพิพาทหรือเกิดความไม่หนักแน่นหรือภาษาบ้าน ๆ เรียกว่า “หุบา” จนทำให้เกิดปัญหา เช่น การบริหารไม่เฉียบขาด เป็นต้น เพราะในบางเรื่องที่เกิดขึ้นใน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่ใช่เฉพาะในวัดเท่านั้นแต่เป็นรอบรู้ของประชาชนที่อยู่บริเวณรอบข้างหรือฝ่ายบ้านเมืองประชาชนทุกส่วนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่สรุปมาแล้วว่าหลักความถูกต้องนั้นผู้ปกครองหรือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจำเป็นต้องรู้และสามารถที่จะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องไม่ผิดไปตามหลักใดหลักหนึ่ง จึงจะสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันสมัยใหม่ ต้องรู้เขารู้เรา คือ มีความรู้เบื้องต้นที่สมควรรู้ รู้เขาคือรู้บริบทของสังคมรู้ความเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ถ้าไม่รู้ดังกล่าวลแล้วก็จะเกิดข้อปัญหาอย่างที่คุณเขียนได้อธิบายไว้เบื้องต้น

2. หลักความเหมาะสม (Appropriate/Proper) หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์กรหรือหน่วยงานและปกครองดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเหมาะสมกับเหตุผล เหมาะสมกับบุคคล กับชุมชน กับกาลเวลา สถานที่ และให้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม กล่าวคือความเหมาะสมในหลาย ๆ ด้านที่เป็นการบริหารวัด ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักกาล รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักชุมชนและรู้จักการใช้คน เหล่านี้อยู่ในขอบเขตของหลักการเหมาะสม แม้กระทั่งการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน เพราะสิ่งสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรในองค์กรก่อน ซึ่งพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสมีความเฉลียวฉลาดที่จะสร้างพันธกิจ วิสัยทัศน์ คุณค่า และเป้าหมาย และทำให้มันบรรลุความสำเร็จ (เชาว์โรจนแสง, 2545) คณะสงฆ์จึงจะมีโอกาสจัดการองค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ (ณรงค์ศักดิ์ บุญเลิศ, 2544) ซึ่งความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมทั้งปวงที่มีลักษณะเป็นการเพิ่มพูนความสามารถ การเรียนรู้ การสอนการให้ความรู้ทุกประเภท ไม่ว่าลักษณะหรือวิธีการแบบใดและการใช้คนให้ตรงกับงาน ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ความคิดภายใต้การบริหาร การอำนวยความสะดวกที่ถูกต้องรวมถึงการทำให้บุคคลเข้าใจในองค์การ เข้าใจงานเพื่อนร่วมงานที่เกี่ยวข้อง อย่างมีความรับผิดชอบ รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในองค์การ และนอกองค์การ อย่างกว้างขวางทุกแง่ ทุกมุม (วิจิตร อาวะกุล, 2540) ซึ่งในองค์กรของวัดอาจจะดูว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่จริง ๆ แล้วมีความเกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมต่างๆ เพราะฉะนั้นการปรับตัวเข้ากับสังคมก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นการกิจที่เจ้าคณะ พระสังฆาธิการจำเป็นจะต้องรู้และเข้าใจรวมถึงการมองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้คนให้เป็น จึงจะสามารถบริหารจัดการวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม รวมไปถึงการใช้บุคลากรที่อยู่ภายนอกวัดเพื่อบริหารจัดการภายในวัดไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง การทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์ต่าง ๆ ที่บุคลากรภายในวัดไม่สามารถที่จะทำได้ก็ต้องอาศัยคนภายนอกหรือการทำข้อตกลงกับหน่วยงานราชการเพื่อจัดกิจกรรม รวมไปถึงการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนหรือโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากจะมีบุคลากรที่เป็นบุคลากรภายในวัดช่วยแล้ว ก็จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสิ่งสำคัญคือจำเป็นจะต้องคัดสรรเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติที่ดีและมีความเชี่ยวชาญในงานด้านนั้น ๆ มีประสบการณ์ต่าง ๆ มาช่วยเป็นการแบ่ง

เขาและทำงานอย่างเป็นระบบก็จะช่วยให้การบริหารวัดโดยอาศัยหลักความถูกต้องนี้อาจเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ได้

3. หลักความบริสุทธิ์โปร่งใส (Purity/Transparency) หมายถึง การบริหารปกครอง การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการใด ๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงขององค์กร และมุ่งตรงต่อประโยชน์ และความสันติสุขโดยส่วนรวมของประชาชนเป็นสำคัญ จึงเป็นการบริหารที่สุจริต มีความโปร่งใส (Transparent) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ด้านนโยบาย กำหนดนโยบายที่สามารถตรวจสอบได้ การเงิน การทำบัญชี การทำประกาศ ประชุม ภายในวัดเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการมีหน้าที่ และหลักความบริสุทธิ์โปร่งใสเป็นหลักที่ทุกคนสามารถตรวจสอบการทำงานของบุคลากรภายในวัด ตามวิสัยทัศน์ นโยบายและพันธกิจของวัด จะสอดคล้องกับหลักความถูกต้องคือมีหลักธรรมวินัย หลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และหลักกฎหมาย รวมไปถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งแต่ละวัดก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป รวมความว่าในการบริหารวัดตามหลักความบริสุทธิ์ของสายนั้นก็จะต้อง ประกอบด้วยหลักความถูกต้อง ความเหมาะสม และทุกคนสามารถที่จะตรวจสอบได้มีความเท่าเทียมมีสิทธิเท่ากันเป็นประชาธิปไตยทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับนโยบาย วิสัยทัศน์ของเจ้าอาวาส มอบเป็นพันธกิจให้พระในวัดหรือคนวัดได้บริหารจัดการช่วยกันขับเคลื่อนวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย เพราะฉะนั้นการบริหารวัดจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความบริสุทธิ์โปร่งใสสามารถที่จะตรวจสอบ หรือหาข้อมูลได้ง่ายมีการจัดเก็บบัญชีต่างๆ ภายในวัด รวมถึงรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นที่คณะสงฆ์ได้วางไว้

2. ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ อาจจะแยกย่อยออกมา เพื่อทำให้เกิดผลจึง จำเป็นต้องมีการกระจายแผนไปยังทุก ๆ ส่วนทั่วทั้งองค์กร โดยต้องสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน และเข้าใจได้ ซึ่งจากเป้าหมายเชิง กลยุทธ์ (Strategic goals) อาจถูกแปลงเป็นเป้าหมายย่อย (Sub-goals) กำหนดเป็นเป้าหมายประจำปี (Annual goals) จากนั้นจะแตกไปเป็นเป้าหมายของแต่ละกลุ่ม แต่ละโครงการเพื่อให้ทราบ ว่า เป้าหมายของตนเองที่ชัดเจนนั้นคืออะไร และควรจะดำเนินการที่เรื่องใดก่อน ซึ่งนอกจากจะทำให้ ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างสุดเข้าใจเป้าหมายที่ไม่คลาดเคลื่อนแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อกระบวนการ ในการวัดผลที่เหมาะสมด้วย ทั้งยังช่วยให้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมพอดี เพียงเพื่อให้บรรลุผลในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละโครงการ หรือถ้ายกตัวอย่างง่าย ๆ ที่ปรากฏในข่าว “**สามเณรไม่ได้ของกิน** เป็นภาพสามเณรองค์หนึ่งกำลังพูดถึงไปงานบุญที่ไป ซึ่งมีพระและเณร ไปหลายรูป แต่เณรรูปดังกล่าวไม่ได้รับของ (เงิน) เหมือนองค์อื่น พูดในทำนองน้อยใจประชด ประชัน พร้อมมีข้อความระบุว่า “เณรวัดตั้งในสมุทราปราการฉุน ไผ่ไฟสโตยบทุกก็สวดทำไมไม่ได้ของ พระ-เณร ทั้งวัดได้กินหมด”” (Nation Online, 2565)

สะท้อนให้เห็นภาพของสื่อที่รวดเร็วและหลักของความโปร่งใสก็ได้ เพราะไม่ได้ศึกษาที่เข้าใจในเรื่องของพระธรรมวินัย กฎหมายหรือกฎหมายอาญา จินตนาการความเข้าใจผิดและทำตามๆ กันมาว่า การทำหน้าที่สวดหรือพิธีต่าง ๆ จำเป็นต้องได้รับปัจจัยหรือซอง ซึ่งถ้าตามจริงแล้วในสมัยพุทธกาลคงไม่มี แต่เอาละว่าตามยุคนี้ ที่จำเป็นต้องใช้ปัจจัยแต่กระนั้นก็ต้องอยู่ในขอบเขตของสมณวิสัยที่ต้องสันโดษ (มักน้อย) เมื่อมองไปถึงความโปร่งใสที่ควรที่จะอธิบายให้สามเณรรูปนั้นเข้าใจเพื่อเกิดความโปร่งใสในองค์กรและอธิบายให้สังคมทราบซึ่งทางวัดก็ได้อธิบายแล้ว “30 ตุลาคม 2565 เมื่อเวลา 10.00 น. ผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปวัดบางพลีใหญ่ใน ต. บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ พระมหาทรงวิทย์ เล่าว่า สามเณรที่ไล่พลัดเป็นสามเณรบวชแก่บ่น ซึ่งอยู่ในช่วงขัดเกลานิสัย ปกติชอบเลี้ยงดั่งโหวกเหวกโวยวาย ยังไม่สำรวม ครึ่งล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อวาน เป็นวันกฐินพระราชทานโดยเจ้าอาวาสจัดให้ญาติโยมถวายพระเณรที่จำพรรษา 3 เดือนอยู่ที่ส่วนสามเณรที่ไม่ได้รับนั้นเป็นสามเณรที่บวชแก่บ่น ซึ่งไม่ใช่สามเณรที่บวชเพื่อเรียนพระธรรม จึงเกิดการเข้าใจผิดและไม่พอใจ ตะโกนโหวกเหวกตั้งแต่เมื่อเย็นวานนี้แล้ว และล่าสุดได้ลาสิกขาบทไปแล้ว”

เพราะฉะนั้นความสำเร็จขององค์กรนั้นเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้บริหารควรมีการมอบหมาย และกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการปฏิบัติงาน สิ่งที่สำคัญในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างถ่องแท้จึงจะสามารถขับเคลื่อนหรือบริหารงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไปได้

แบ่งไปตามการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน กล่าวคือ

1. การปกครอง เป็นการปกครองตามลำดับขั้นที่มหาเถรสมาคมกำหนด
2. การเผยแผ่ การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าตามอำนาจหน้าที่ ๆ ได้รับผิดชอบ
3. การศาสนศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์
4. การศึกษาสงเคราะห์ การสงเคราะห์ด้านการศึกษาในมิติต่าง ๆ
5. การสาธารณสงเคราะห์ การสงเคราะห์ประชาชนต่าง ๆ
6. การสาธารณูปการ การก่อสร้างวัดและการเงินของวัด

4. หลักความยุติธรรม (Justice) หมายถึง การบริหารการจัดการกิจกรรม และ/หรือโครงการต่าง ๆ ขององค์กร อย่างมี ประสิทธิภาพ (High Efficiency) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผล (Effectiveness) และให้ได้รับความพึงพอใจ (Satisfaction) มีความยุติธรรมกับทุกฝ่าย กล่าวคือ ได้รับประโยชน์จากการบริหารวัดทุกฝ่าย ชุมชนที่ควรชม ยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง ไม่มีอคติจากความยุติธรรมจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการได้ผลประโยชน์ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง ฝ่ายที่อยู่ใต้ปกครองหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารเชิงพุทธ หลักความยุติธรรม จำเป็นอย่างยิ่ง

จะต้องมีหลักธรรม คือ ไม่ประกอบด้วยอคติคือความลำเอียง การบริหารวัดนอกจากจะบริหารตามหลักความถูกต้อง ความเหมาะสม ความโปร่งใสแล้วยังต้องมีความพึงพอใจของทุกฝ่ายด้วย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายของพระสงฆ์ ฝ่ายของกรรมการวัดหรือฝ่ายประชาชนสังคมชุมชนต่าง ๆ ต้องมีความพึงพอใจทุกฝ่ายโดยอยู่ในฐานของความถูกต้องความโปร่งใสมีธรรมาภิบาลเพราะฉะนั้นหลักธรรมาภิบาลนี้ก็คือหลักที่ประยุกต์มาจากหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สามารถนำมาใช้บูรณาการหรือประยุกต์ในยุคปัจจุบันได้

การกระจายอำนาจหน้าที่ ตามภารกิจที่เจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการมอบไว้ให้อยู่ในพื้นฐานของความถูกต้องความเหมาะสมความโปร่งใส และที่สำคัญต้องมีความยุติธรรมให้เกิดความสามัคคีสามารถตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและสิ่งสำคัญ ก็คือทำให้เกิดความยุติธรรมกับทุก ๆ ฝ่ายที่ผู้เขียนได้ยกไว้ตั้งแต่เบื้องต้นว่า “ชมคนที่ควรชม ยกคนที่ควรยกย่อง” ก็อาจจะหมายถึงว่าถ้าเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำก็ต้องดำเนินคดีหรือคาดโทษตามความผิด ส่วนผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมให้แก่วัดต้องได้รับการยกย่องสรรเสริญการประกาศให้เป็นบุคคลตัวอย่าง เป็นต้น อันนี้ถือว่าเป็นหลักการยุติธรรมเป็นหลักการของการให้การตอบแทนไม่จำเป็นจะต้องให้การตอบแทนเฉพาะเงินเท่านั้น แต่เป็นการตอบแทนในเรื่องของกำลังใจในสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัดซึ่งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์มีการตอบแทนน้อยแต่นั่นการให้กำลังใจ เป็นอุดมการณ์เป็นการดำรงพุทธศาสนาไว้นั้นแหละคือเป็นหลักการของความยุติธรรม

มีความสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เกี่ยวกับการปกครอง อธิปไตย 3 ประการ ดังนี้

1. อัตตอธิปไตย เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง อาจจะเป็นการตีในเรื่องของการตัดสินใจ คือ มีความมีส่วนร่วมของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งบ้านวัดชุมชน ข้อนี้จึงอาจจะใช้ได้น้อยเป็นการบริหารตนเบื้องต้นมากกว่า

2. โลกาธิปไตย ตามกระแสสังคม คือ สังคมวัดอาศัยหลักของโลกาธิปไตยพอสมควร เพราะจำเป็นจะต้องบริหารวัดให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของประชาชนรอบวัดด้วยเพราะฉะนั้นการพึงกระแสโลกที่วิพากษ์วิจารณ์หรือเสนอแนวทาง ๆ นั้นเจ้าอาวาสก็ควรที่จะวิเคราะห์พิจารณานำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่แท้จริง แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะฟังทุกเรื่องหรือตัดสินใจตามโลกทุกเรื่องต้องอยู่ตามหลักของธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่วัดให้แก่พระพุทธศาสนาได้

3. ธรรมาธิปไตย ยึดหน้าที่เป็นหลักที่ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักหลักเหล่านี้ใช้กับการบริหารวัดหรือการบริหารทั่วไปที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดได้ เพราะว่าถ้าเมื่อไหร่ที่ผู้นำหรือผู้ที่เป็นฝ่ายปกครองไม่มีความเห็นแก่ตัวแล้ว ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้ปกครองก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะได้รับผลประโยชน์ที่ควรได้รับอย่างเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายเพราะฉะนั้นแล้วหลักธรรมาภิบาลก็คือหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง

ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลนั้น นอกจากอำนาจ ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการแล้วยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทางคณะสงฆ์ที่เป็นผู้บังคับบัญชาผู้ร่วมกิจกรรมและประชาชนชุมชนรอบวัดหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทุกส่วนมีส่วนในการขับเคลื่อนการบริหารวัดของพระสังฆาธิการให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้ ฉะนั้นแล้วการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลนั้นจำเป็นที่จะต้องเป็นคุณสมบัติของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสที่จะต้องตระหนักรู้และเข้าใจ สามารถวางแผนกำหนดพันธกิจที่จะนำองค์กรคือวัดไปสู่วัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ตามนโยบายของมหาเถรสมาคมและกฎของวัด

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารวัด

โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักวิชาการได้เขียนภาวะผู้นำมีหลายทฤษฎีหรือหลายหลักธรรม โดยในที่นี้ผู้เขียนในยกขึ้นอ้างอิงในบทนี้ อยู่ในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ เพื่อให้เข้ากับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการ โดยมีการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ามาด้วยซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าเองก็มีวิสัยทัศน์ในการที่จะส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่คำสอนและมีการจัดการองค์กรอย่างมีระเบียบโดยอาศัยพระธรรมและวินัยเป็นหลัก ฉะนั้นแล้วภาวะผู้นำที่เป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธหรือภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการนั้น ผู้เขียนจึงขอยกภาวะผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังกล่าวแล้ว

ภาวะผู้นำปรากฏในสังฆโศภณสูตร ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์ได้กำหนดแสดงถึงลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำว่ามีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้คือ

1) วิยัตโต เป็นผู้มีปัญญา หมายถึง เป็นผู้ที่มีปัญญาที่จะบริหารวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ตามกฎหมายพุทธสมาคมและตามกฎหมายทั่วไปคือมีความรู้ความสามารถทัศนคติรวมถึงแรงจูงใจในการบริหารจัดการที่ดี

2) วินีโต เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี หมายถึง เป็นผู้มีระเบียบวินัยดีคือทำตนให้เป็นตัวอย่างซึ่งมีค่ามากกว่าการบอกเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารวัด มีกฎกติกาที่ชัดเจนแต่ที่สำคัญ คือ ผู้นำจะต้องมีความเป็นวินัยที่เป็นระเบียบเป็นตัวอย่างเสียก่อนถึงจะสามารถบอกกล่าวหรือนำผู้อื่นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวัดได้

3) วิสารโท เป็นผู้กล้ากล้า หมายถึง การตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยวและถูกต้องเหมาะสมบริสุทธิ์ธรรมตามหลักธรรมาภิบาล เพราะฉะนั้นแล้วเจ้าอาวาสหรือผู้นำควรที่จะมีความกล้าหาญในการตัดสินใจโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมารวมถึงอาศัยหลักของธรรมาภิบาลก็จะสามารถบริหารจัดการด้วยความกล้าได้

4) พหุสสุโต เป็นผู้มีความรู้ศึกษาทรงจำมาก หมายถึง รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง

5) ธัมมานุธัมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร หมายถึง ทำตนให้เหมาะสมบริหารตน บริหารคน บริหารงานให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนามากที่สุด (อง. จตุกก. (ไทย) 21/7/10)

และอีกหลักที่นำมาใช้ในการบริหารวัดคือ คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ หลักอภิธานิยธรรม 7 (อง.สตตก. (ไทย) 23/10/18) สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

- 1) ประชุมกันเป็นประจำ
- 2) มีความสามัคคี ประชุมพร้อมกันเลิกพร้อมกัน
- 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ
- 4) เคารพนับถือท่านผู้เป็นใหญ่ในประเทศ
- 5) ไม่ดูถูกข่มเหง หรือดูคร่ำคร่าขึ้นใจคนที่อ่อนแอกว่า
- 6) เคารพสักการะบูชาเจดีย์
- 7) ดูแลปกป้องบรรพชิตผู้ดำรงธรรม

ผู้เขียนอาจจะหมายเอาข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ซึ่งหมายถึงการประชุมบ่อย ๆ ซึ่งผู้นำอาจจะนำมาใช้ได้พอสมควร เพราะการประชุมนั้น เป็นการระดมความคิดของฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงเป็นการแก้ปัญหาที่ทันทั่วทั้งที่ และสามารถพัฒนาวัดไปตามนโยบายของเจ้าอาวาสที่วางไว้

สรุป ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารวัดสิ่งที่สำคัญก็คือความรู้และศิลปะในการที่จะบริหารวัดให้เป็นไปตามกฎระเบียบหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และหรือกฎหมายบางอย่างให้สมควรแก่ฐานะที่จะเป็นได้ เพราะฉะนั้นภาวะผู้นำที่ได้กล่าวเบื้องต้นนั้นถ้าผู้นำพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสตระหนักถึงภาวะผู้นำและปฏิบัติตามหรือไม่ก็อยู่ในขอบข่ายเหล่านี้ก็จะสามารถบริหารวัดได้

การบริหารวัดในยุคปัจจุบัน

พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมาย

1. การบริหารวัดตามหลักพระธรรมวินัย

การบริหารวัดนั้นอาศัยหลักอยู่ 3 อย่างด้วยกัน ประกอบด้วย หลักพระธรรมวินัยหลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และหลักกฎหมาย เหมือนกับว่าคณะสงฆ์ถือกฎหมาย 3 ฉบับ เมื่อกล่าวถึงพระธรรมวินัยก็ต้องย้อนไปตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเป็นการให้โอวาทแก่พระสงฆ์สาวกในยุคพุทธกาลว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (ที.ม.(ไทย) 10/216/164) ฉะนั้นแล้วพระสงฆ์ในฝ่ายเถรวาทโดยเฉพาะในประเทศไทยจึงถือข้อธรรมวินัยเป็นสิ่งสำคัญถ้าเป็นพระภิกษุก็ต้องถือศีล 227 ข้อ ถ้าเป็นแม่ชีก็ต้องถือศีล 8 ข้อ และถ้าเป็นประชาชนทั่วไปควรมีศีล 5 เป็นเบื้องต้นจึงจะสามารถบริหารปกครองได้ ถ้าขาดศีล สมาธิปัญญา อาจจะไม่เกิด เพราะฉะนั้น การตระหนักถึงข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้วางไว้นั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอันนี้ถือว่า

เป็นข้อแรกของการที่จะบริหารว่าตามหลักธรรมวินัย ส่วนรายละเอียดของแต่ละวัดนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไป บางวัดก็อาจจะอนุโลมในหลาย ๆ ด้าน เช่น การบิณฑบาตถ้าตามพระวินัยก็คืออาจจะต้องเดินไปตามลำดับ แต่บางวัดก็อาจจะเดินบ้าง อยู่ประจำที่บ้าง อนุโลมไปตามสถานการณ์เพราะบางสถานที่ที่เป็นตลาดพระสงฆ์เดินอาจจะไม่สะดวกเท่าไรนัก ฉะนั้นแล้ว การปรับไปตามโลกตามยุคปัจจุบันจึงมีส่วนสำคัญที่จะอยู่กับสังคมได้ เพราะฉะนั้นเจ้าอาวาสควรอธิบายให้สังคมชุมชนเข้าใจและอยู่ร่วมกันเป็นสังคม บ้าน วัด โรงเรียน (บวร.) ได้

2. การบริหารวัดตามหลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

การบริหารวัด เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส ซึ่งตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) โดยมีการระบุงานของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส 6 ด้าน (การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์) (พระเทพพรหมเมธี, 2562)

ฉะนั้น การบริหารวัดตามหลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีกรอบในการจัดการที่ชัดเจน เจ้าคณะผู้ปกครองมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการปกครองวัดและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเองให้เป็นโดยความเรียบร้อยดีงาม หลักของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ถือว่ามีความสำคัญรองลงมาจากหลักพระธรรมวินัย เพราะฉะนั้นผู้ปกครองจำเป็นจะต้องรู้หลักเข้าใจหลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้เพื่อเป็นการทำให้กล้าในการที่จะตัดสินใจในการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์และรักษาความเรียบร้อยดีงามให้เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาได้

3. การบริหารวัดตามหลักกฎหมายบ้านเมือง

พระวินัย คือ กฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดและการกระทำผิดในครั้งต่อไปของพระภิกษุ จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยในกรณีที่พระภิกษุรูปนั้น ๆ กระทำผิดที่เป็นสาเหตุให้พระพุทธศาสนาของพระองค์มีมุมมอง ทำให้พุทธศาสนิกชนขาดศรัทธาที่จะทำนุบำรุง และขาดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของพระองค์ จึงทรงบัญญัติข้อห้ามไว้เพื่อป้องกันพระภิกษุรูปอื่นที่จะละเมิดและกระทำผิดในอนาคตเช่นนั้นอีก พระองค์จะไม่ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นบังคับก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้นถึงแม้พระภิกษุ สามเณร จะจัดอยู่ในกลุ่มที่ถูกยกเว้นจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ ถูกตัดสิทธิบางอย่าง เช่น

- การใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา 106(2)
- สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา 109(3)
- สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 126 (4)
- สิทธิในการเป็นกรรมการการเลือกตั้ง ตามมาตรา 137(4)
- การเป็นรัฐมนตรี ตามมาตรา 206(4)
- การเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 256(4)
- การร้องขอให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย ตามมาตรา 170 และ

- การร้องขอให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 304 ประกอบมาตรา 303 เป็นต้น (พระณัฐพล ขนฺติโก, 2565)

แต่เนื่องจากคณะสงฆ์ในบ้านเรา มิได้ถูกตัดขาดจากสังคม พระภิกษุสามเณรยังเป็นพลเมืองของรัฐ ยังมีชื่ออยู่ในสำมะโนประชากร ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทั้งทางแพ่งและทางอาญา การตัดสิทธิดังกล่าว มีเจตนารมณ์ป้องกันมิให้พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองและต้องการให้ดำรงตนเป็นกลาง ในฐานะเป็นบุคคลที่คนทุกฝ่ายให้ความเคารพ และรัฐบาลเองก็ไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของสงฆ์

ในปัจจุบันจะมีกฎหมายอีกหลายข้อที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ เช่น การทำธุรกรรม การเงินของวัด หรือการสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การจัดการที่ดินของวัด เป็นต้น พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสจำเป็นต้องรู้กฎหมาย ควบคู่ไปกับกฎพระธรรมวินัยด้วย เพราะจะได้รู้เท่าทันและบริหารวัดได้อย่างเกิดประสิทธิภาพ

สรุปว่า กฎหมายบ้านเมืองทั่วไปนั้นผู้ปกครองในระดับเจ้าอาวาสก็จำเป็นต้องทราบ เพราะบางอย่างก็เกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งกฎหมายแพ่งและอาญาซึ่งในแต่ละวัดก็จะมีบริบทที่แตกต่างกันออกไปจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจและแสวงหาความรู้ จำเป็นจะต้องมีผู้รู้หรือต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจกฎหมายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เมื่อมีข้อพิพาทหรือมีการร้องเรียนเกี่ยวกับวัดเจ้าอาวาสก็มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจและควบคุมดูแลให้ข้อพิพาทเหล่านั้น ระงับและแก้ไขปัญหาทางออกเพื่อความเรียบร้อยดีงาม เพราะฉะนั้นแล้วกฎหมายทั้งแพ่งและอาญาก็มีความสำคัญที่พระสงฆ์จะต้องเรียนรู้และถ่ายทอดให้แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในโอวาทของตน ให้สามารถเข้ากับชุมชนได้อย่างกลมกลืนและสามารถที่จะอธิบายให้แก่ประชาชนได้ว่าพระสงฆ์นั้นก็รู้กฎหมายและสามารถใช้กฎหมายบางข้อและอยู่กับสังคมได้

ภาพที่ 1: การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลในยุคปัจจุบัน

สรุป

การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรมาภิบาลต้องอาศัยความถูกต้องตามหลักธรรมวินัยกฎหมายแต่ละสมาคมและกฎหมายบ้านเมือง มีความเหมาะสม มีความรู้ความสามารถในการบริหาร สามารถบังคับบัญชาตามหลักของเหตุผลสถานการณ์ต่าง ๆ มีความโปร่งใสทั้งภายในภายนอกภายใน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเงิน การบริหารงานบุคคลหรือการจัดกิจกรรมหรือโครงสร้างต่าง ๆ ที่อยู่ในวัดต้องประกอบด้วย ความโปร่งใสในการวางนโยบาย วางวิสัยทัศน์ รวมถึงพันธกิจที่ชัดเจนและมีการนโยบายนโยบายไปปฏิบัติที่ถูกต้องประกอบด้วยหลักความยุติธรรมทุก ๆ ฝ่าย กล่าวคือได้รับประโยชน์จากการบริหารวัดทุกฝ่าย สามารถชมคนที่ควรชม ยกย่องผู้ที่ควรได้รับการยกย่องโดยปราศจากอคติใด ๆ ผู้นำหรือผู้ปกครองกล่าวคือเจ้าคณะพระสังฆาธิการจำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำเบื้องต้นผู้เขียนได้กล่าวถึงหลักธรรมาภิบาลรวมถึงหลักของธรรมาภิบาลโดยยึดหน้าที่เป็นหลักเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนกระจายอำนาจและอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในการขับเคลื่อนการบริหารวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงามเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ส่วนภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการได้กล่าวถึงภาวะผู้นำที่เป็นเชิงพุทธ คือ หลักของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยการมีปัญญา การมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้แก้แค้นในการตัดสินใจ มีความรู้ ศึกษาอย่างมากและรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ ควรทำตนให้เหมาะสมกับการบริหารคน บริหารตน บริหารงาน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสามารถบริหารองค์กรให้ไปให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ และอีกประการหนึ่งที่ใช้ในการบริหารวัด คือ หลักการบริหารจริยธรรม มีการประชุมพร้อมกัน เลิกพร้อมกันและหมั่นประชุมกัน เป็นต้น ส่วนการบริหารวัดในยุคปัจจุบันมีการบริหารโดยใช้หลักอยู่ 3 ข้อ คือ หลักธรรมวินัย หลักพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองทั่วไป ซึ่งทั้ง 3 หลักนี้เมื่อประกอบกันแล้วก็จะเกิดองค์ความรู้ที่จะสามารถบริหารวัดบริหารทรัพยากรที่อยู่ในวัด รวมถึงการบริหารความพึงพอใจของชุมชนสามารถที่จะอยู่กับชุมชนได้ และเป็นองค์กรที่มีคุณภาพตามนโยบายภารกิจของคณะสงฆ์ที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

- เชาว์ โรจนแสง. (2545). *องค์การและการจัดการ หน่วยที่ 7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณรงค์ศักดิ์ บุญเลิศ. (2544). *การจัดการองค์การและทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ 11*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พระณัฐพล ขนติโก. (2565). *กฎหมายบ้านเมือง กับพระธรรมวินัย*. สืบค้น 3 พฤศจิกายน 2565, จาก <http://learners.in.th/blog/forest-dhamma/211815>.
- พระเทพปวรเมธี. (2562). *จากปฏิรูปสู่การปฏิบัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล). (2548). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์*. กรุงเทพฯ: ชัยมงคลพรินต์ติ้ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร อวทะกุล. (2540). *การฝึกอบรม: คู่มือการฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด บางโม. (2545). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Nation Online. (2565). *สามเณรวัดดังไลฟ์สดไว้อาลัย! บทก็สวด แต่ไม่ได้ซองปัจจัย*. สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.nationtv.tv/new>.